

Voor Paul Ponsaers is veiligheid een door de
publieke opinie overgewaardeerd thema.

veiligheid heeft vele partners

De politie is maar een van de partners in het integrale veiligheidsbeleid, vaak niet eens de belangrijkste. Ook de gemeentelijke diensten, verenigingen en bewoners spelen een rol. 'Grote steden moeten een ambtenaar integrale veiligheid hebben die al die spelers aanstuurt,' zegt professor Paul Ponsaers. **BART VAN MOERKERKE**

Paul Ponsaers, hoogleraar aan de vakgroep Strafrecht en Criminologie van de UGent, is niet enkel doctor in de criminologie, hij is ook socioloog. Dat blijkt al voordat ik mijn eerste vraag heb gesteld over de bijdrage van de burger aan het veiligheidsbeleid, het onderwerp van dit interview. 'Ik zou allereerst willen zeggen dat het veiligheidsthema wel hoog op de politieke agenda staat maar dat niemand mij ervan moet overtuigen dat andere thema's veel belangrijker zijn. Onderwijs bijvoorbeeld of sociale huisvesting.'

Veiligheid is dus overgewaardeerd?

'Ja, zeker bij de publieke opinie. Dikwijls wordt alles op een hoopje gegooid. Buurten met samenlevingsproblemen, met een slecht geïntegreerde migrantenbevolking, met verarming kun je niet aanpakken met een veiligheidsbeleid, want dat zijn niet criminaliteitsgebonden problemen. Daar moet je een samenlevingsbeleid voeren. Vaak zijn die buurten trouwens niet dezelfde als deze met hoge criminaliteitscijfers maar de meeste mensen maken daar geen onderscheid tussen.'

'Dit gezegd zijnde, als mensen wakker liggen van onveiligheid en vinden dat het een probleem is, dan moet je er ook iets aan doen. En of het nu gaat om cijfermatig onderbouwde onveiligheid of subjectieve onveiligheid, dat doet niet ter zake. Je moet ingrijpen. Dat is geen taak van de politie alleen. Ze moet allerlei partnerships aangaan. Ik zeg er meteen ook bij dat dit de politie niet ontlast van haar kerntaken, het is geen alibi om haar verantwoordelijkheden af te wentelen. De politie is met veertigduizend werknemers een van de grootste werkgevers van het land. Ze kost geen geld. Voor wat hoort wat.'

Voor welke vormen van criminaliteit worden die partnerships gebouwd? En wie zijn die partners?

'Het gaat over allerlei niet echt ernstige maar wel frequent voorkomende vormen van criminaliteit. Feiten waar de mensen geen vat op krijgen, die hen overkomen en die leiden tot machteloosheid, lethargie en verzuring. Gauwdiefstal is zo'n voorbeeld. Die is goed voor een grote moot van de geregistreerde criminaliteit in een stedelijke context. Waar komt gauwdiefstal vooral voor? In metro- of treinstations, bij het eindstation van de bus, op plaatsen waar veel mensen bijeen zijn op een kleine oppervlakte. Vaak zijn niet-stedelingen de slachtoffers, mensen die in de stad zijn om te werken, te winkelen, naar school te gaan. De politie kan op die plekken wel het toezicht verhogen maar als je er iets aan wilt doen, zul je ook met De Lijn en de NMBS moeten praten. Dat zijn partners waarmee je moet samenwerken. Winkeldiefstal is een ander voorbeeld. Daar zullen de winkeliers een stuk verantwoordelijkheid moeten dragen. Als je over partnership praat, moet je altijd goed weten wat het probleem is, in welke context en op welke plaats het voorkomt. Als je die vragen hebt beantwoord, weet je ook welke partners je moet aanspreken.'

Wat is de rol van de stad of de gemeente?

'Als ze praten over integrale veiligheid hebben lokale besturen vaak de neiging om hun hele apparaat, al hun administratieve diensten te mobiliseren. Die kunnen een taak hebben maar als het een louter institutioneel verhaal wordt, loopt het dikwijls mis. Het volstaat dat iemand van werk verandert om het hele project te doen vastlopen. Veel partners zijn private diensten waar je als lokale overheid geen hiërarchisch gezag over hebt,

zoals De Lijn. Mijn ervaring is ook dat je de grootste successen boekt als individuen en leden van verenigingen in de buurt er hun schouders onder zetten. Dat zijn de agenten van de sociale verandering, niet-professionelen die vanuit hun concrete leefsituatie iets willen doen. Denk aan de huisarts die iedereen kent en die weet wat er leeft in de buurt. De lokale overheid moet met al die partners overleggen: als wij een inspanning leveren, moeten jullie ook iets doen. Die cultuur van onderhandelen moet nog verder groeien. Overleg is het basisfundament. Het heeft dan ook weinig zin om een volledig nieuw project op te zetten. Vaak is er in een buurt al iets, lopen er al projecten tussen verschillende partners. Praat met hen in plaats van je eigen doelstelling op te dringen en van een wit blad te beginnen. Dat is in de praktijk niet zo eenvoudig. Alle partners hebben een verschillende schaal, een verschillende timing en toch moeten ze samen één vuist maken.'

'Natuurlijk heeft de aanpak van onveiligheid ook te maken met fundamentele beleidskeuzes. Neem het De Coninckplein in Antwerpen waar druggebruik voor overlast zorgde. Om dat probleem aan te pakken, wil de stad weer een goede sociale mix creëren in die buurt, onder meer door de openbare bibliotheek onder te brengen. Dat is een fundamentele beleidskeuze. De politie is in dit geval maar een perifere instelling in de aanpak van de onveiligheid.'

Diefstal uit auto's is nog zo'n vorm van frequente criminaliteit, wat doe je daaraan?

'In sommige grote steden is diefstal uit auto's goed voor meer dan een derde van de geregistreerde criminaliteit. De bestrijding heeft in de eerste plaats te maken met het parkeerbeleid, een bevoegdheid van de stad en niet van de politie. Is er een alternatief in de vorm van een bewaakte parkeergelegenheid? En hoeveel kost het om je auto daar te parkeren? En dan kom je tot de vaststelling dat sommige steden de ondergrondse parkeergarages in concessie hebben gegeven aan privébedrijven en dus hun eigen beleidsruimte hebben ingeperkt. Er zijn ook andere maatregelen mogelijk. Een stad kan bijvoorbeeld extra verlichting plaatsen op plekken waar veel auto-inbraken voorkomen. Ze kan de buurtbewoners aanspreken om een oogje in het zeil te houden. De politie kan meer toezicht organiseren.'

Op initiatief van de Koning Boudewijnstichting en de VVSG kwamen er proeftuinen over burgers en veiligheid. Wat hebben ze gemeen en wat is hun impact?

'Van een minuscuul project in verband met een speelplein tot de grote actie Buurt aan de beurt in Antwerpen, het gaat erover dat mensen het gevoel hebben dat ze weer greep krijgen op hun eigen situatie. Ze ervaren dat er iets gebeurt en dat ze zelf veel kunnen doen tegen het onveiligheidsgevoel. De machteloosheid is doorbroken. Een buurt weer leefbaar krijgen vraagt helemaal geen repressief beleid. Wat niet wegneemt dat een harde hand soms nodig kan zijn.'

Wie voert de regie over het partnership?

'Je moet vermijden dat de politie de regie opneemt. De burgemeester is als verantwoordelijke voor de veiligheid natuurlijk zeer belangrijk. Hij moet zorgen voor politieke backing door het college en voor voldoende ruimte om dingen te doen. Dat is niet vanzelfsprekend, want alle schepenen willen scoren op hun domein. Het veiligheidsbeleid gaat daar dwars doorheen en roomt eigenlijk een stukje van de bevoegdheden van de verschillende schepenen af. De burgemeester moet daarom heldere afspraken tot stand brengen. Maar hij is niet de regisseur. Ook de keuze voor een schepen van Integrale Veiligheid heeft niet gewerkt. Ik ben voorstander van een ambtenaar integrale veiligheid, iemand met een zekere carrure en met ervaring. Sommige grote steden hebben er al een en dat werkt prima. Ik vind dat alle centrumsteden een IV-ambtenaar moeten hebben. Hij moet rapporteren aan het college en de gemeenteraad maar hij krijgt toch veel ruimte. Het beste is het functieprofiel al bij de coalitieonderhandelingen vast te leggen en een vacature uit te schrijven. De IV-ambtenaar staat hoog op de hiërarchische ladder, op ongeveer dezelfde hoogte als de korpschef. Het is zijn taak mensen samen te brengen, de agenda van de samenwerking op te maken, de verschillende partners voortdurend aan te drijven. Hij moet natuurlijk voldoende steun krijgen van het bestuur, ook als het eens fout loopt. Want als er één ding duidelijk is, dan is het dat je op dit domein geen succes boekt als je op korte termijn werkt. Quick wins zijn nuttig om je beleid zichtbaar te maken maar daarmee red je het niet. Dit is echt werk op lange termijn.'

Hoe leg je het partnership vast? Doe je dat in een contract?

'De overeenkomst tussen de verschillende partners zet je inderdaad het best op papier. In de actieplannen schrijf je gedetailleerd wie wat zal doen en wanneer, en hoeveel capaciteit hij daarvoor vrijmaakt. Alle partners moeten een reële investering doen, niet enkel de politie is verantwoordelijk. Met partners waarmee er geen hiërarchische verhouding is, spreekt dat niet voor zich. Daarom moeten er van bij het begin duidelijke afspraken worden gemaakt. Als De Lijn bijvoorbeeld Lijnsporters wil inzetten in het kader van het project, dan moet je dat heel concreet maken: Hoeveel? Wanneer? Waar? Bij de tussentijdse evaluaties gaat het niet in eerste instantie over het succes, in termen van een daling van de criminaliteit, maar wel over de vraag of iedereen zijn rol heeft gespeeld. Je zet de positieve zaken in het daglicht maar je gaat de negatieve punten niet uit de weg. Daar mag best wat publiciteit rond gemaakt worden, dat mag in de krant staan.'

Wat doe je in de kleinere gemeenten?

'In kleine gemeenten met onveiligheidsproblemen moet de regie lang niet zo strak zijn als in de grote steden. Je moet ook altijd voor ogen houden dat meer dan de helft van de geregistreerde criminaliteit plaatsheeft in de vijf grote steden Antwerpen,

STEFAN DEWICKERE

Paul Ponsaers:

'Niet-professionelen die vanuit hun concrete leefsituatie iets willen doen, dat zijn de agenten van de sociale verandering.'

Brussel, Charleroi, Gent en Luik. In kleine gemeenten heb je geen objectief criminaliteitsprobleem. Wat niet betekent dat je de mensen die zich onveilig voelen, niet serieus moet nemen. Maar je moet blijven kijken waarover het gaat en handelen op maat van het probleem. En je moet met cijfers aantonen dat de reële risico's helemaal anders zijn dan diegene die de mensen aanvoelen. Een vrouw die 's avonds alleen naar haar auto gaat, voelt zich misschien onveilig maar ze moet weten dat de risico's veel kleiner zijn dan als ze zich met haar auto in het verkeer begeeft.'

Op welk punt kan het integrale veiligheidsbeleid nog beter?

'De grote moten van de criminaliteit zijn gerelateerd aan mensen die niet in de stad wonen. Ze zijn het slachtoffer van gauwdiefstal of diefstal uit de auto. Aan de andere kant dragen ze ook te weinig zorg voor de stad. Ze zullen vrij tolerant zijn tegenover andere klanten die iets stelen in een winkel omdat ze de winkelier toch niet kennen. Daarom denk ik dat we echt moeten werken aan de band tussen bewoners en gebruikers van de stad. We moeten de anonimiteit tegengaan en elkaar opnieuw leren kennen. Het idee dat mensen alleen een gemeenschapsgevoel kunnen ontwikkelen in de buurt waar ze wonen, is achterhaald. Ze brengen een groot deel van hun tijd elders door, ook daar moeten ze plekken hebben waar ze heen kunnen. De publieke ruimte speelt daarin een zeer belangrijke rol. Die is lange tijd gedegradeerd tot een verplaatsingsruimte, nu wordt de sociale functie stilaan herontdekt. Neem de Graslei of de Korenmarkt in Gent, dat zijn weer plekken van ontmoeting voor bewoners en gebruikers. Dat heeft een stad nodig.'

Integrale veiligheidszorg houdt in dat de politie zich in een groter geheel inschrijft. Doet ze dat graag?

'Erkennen dat er behalve de korpschef nog iemand de bevoegdheid heeft om te sturen, de IV-ambtenaar, ligt soms wat moeilijk. Aan de andere kant heb ik soms het gevoel dat de politie maar al te graag een en ander uit handen geeft. Dat is ook geen goede situatie, de politie is een belangrijke partner en moet haar rol spelen. In grote steden is er meestal wel enige ruimte om zich in te schrijven in partnerships voor integrale veiligheid, de grootte van de korpsen laat toe wat accenten te leggen. In landelijke zones is het personeelstekort zo nijpend

dat er vaak niet geschoven kan worden. Daar is het moeilijker. Maar als de politiehervorming iets heeft meegebracht, is het dat het besef sterk is gegroeid dat de politie alleen de integrale veiligheid niet kan waarmaken. De wil bij de politie is er, in die mate zelfs dat op plaatsen waar er geen IV-ambtenaar is, ze geneigd is zelf de regie op te nemen. Dat gebeurt met de beste bedoelingen maar de politie die stedelijke diensten en partners

daarbuiten aanstuurt, dat werkt niet. Je moet een neutrale figuur hebben die zelfs wat tegengewicht biedt aan de politie.'

'Nu, de lokale politie heeft de voorbije tien jaar hard gewerkt. De geesten zijn geconverteerd. Ik ben daar heel positief over, maar ik maak me wel zorgen over de beeldvorming die zeer fragiel is. Eén mislukking maakt tien successen ongedaan. Door enkele uitschuivers is de politie in een slecht daglicht komen te staan, terwijl de grote meerderheid van het personeel grote inspanningen heeft geleverd. Daar houd ik een wrang gevoel aan over. Zeker omdat dat beeld leidt tot demotivatie op de lokale werkvloer.'

Heeft die demotivatie ook niet te maken met te weinig personeel voor te veel taken?

'De absurde taken moeten er natuurlijk uit, maar ik sta nog altijd achter de keuze voor een gemeenschapsgerichte politie. Ik wil geen politie die zich beperkt tot het louter repressieve. Als je het goed meent met het veiligheidsbeleid, moet je ook een stuk van het sociaal-preventieve overlaten aan de politie. Als ze enkel repressief mag optreden, is haar meerwaarde dermate klein dat ze de investering niet waard is. Zoveel geld uittrekken om de criminaliteit met een paar tienden van een procent te doen dalen, is niet te verantwoorden. Dan investeren we beter in meer buurtwerkers. Als de politie een brede taakstelling heeft en met andere partners aan tafel moet, dan mag ze best veertigduizend werknemers tellen. Het is het één of het ander.'

andere partners aan tafel moet, dan mag ze best veertigduizend werknemers tellen. Het is het één of het ander.'

Bart Van Moerkerke is redacteur van Lokaal

- Mechelen, 19 mei
Burgers en Veiligheid: van toeschouwer tot medespeler.
www.vvsg.be (kalender)

STEFAN DEWICKERE

Paul Ponsaers:
'Mensen moeten het gevoel hebben dat ze weer greep krijgen op hun eigen situatie.'

Cahierreeks Integrale Veiligheid

In de Cahierreeks *Integrale Veiligheid* komen actuele praktijkgerichte onderwerpen, nieuwe inzichten en recente ontwikkelingen en tendensen inzake integrale veiligheid aan bod. Tot nu toe zijn er vijf nummers verschenen: de regierol van het lokale bestuur, de tendensen van een lokaal spijbelbeleid, overlastvormen die samenhangen met mobiliteit, de publieke ruimte en hoe gemeenten, lokale en federale politiediensten pragmatisch samenwerken in het integrale veiligheidsbeleid.

De prijs voor een los nummer bedraagt 29 euro, abonneren kan per vier cahiers voor 90 euro. Bestellen kan via info@politeia.be of op www.politeia.be